НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА

ПЕТРЕНКО Марина Борисівна

УДК 378.016:78:7.071.2 (043.3)

ФОРМУВАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2012

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, професор
Науменко Світлана Іванівна,
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Інститут мистецтв, професор кафедри фортепіанного виконавства і художньої культури.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Єременко Ольга Володимирівна,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка,професор кафедри вокального мистецтва;

кандидат педагогічних наук, старший науковийспівробітник
Масол Людмила Михайлівна,
Інститут проблем вихованняНАПН України, провіднийнауковийспівробітниклабораторіїестетичноговиховання.

Захист відбудеться „13” червня 2012 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий „11” травня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради **А.В. Козир**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На початку XXI століття орієнтація освіти на гуманізацію, демократизацію, індивідуалізацію навчання зумовлює нові підходи до професійної підготовки майбутніх учителів музики, спрямовані на формування їхнього світогляду, самостійності, творчої ініціативи, здатності до повноцінного осягнення шедеврів мистецької творчості.

У цьому контексті актуалізується роль виконавської інтерпретації, яка забезпечує цілісне розуміння та нове, творче „прочитання" твору, що втілене в музичне звучання (В. Москаленко). Проблему інтерпретації досить ґрунтовно висвітлено в науковій літературі. На основі узагальнення й конкретизації існуючих підходів до трактування самого поняття інтерпретації в музикознавстві (Н. Корихалова, О. Котляревська, Є. Ліберман, О. Лисенко, В. Москаленко, І. Полусмяк, М. Чернявська), в музично-педагогічній науці (А. Бондарєв, В. Крицький, О. Ляшенко, Г. Падалка), в дослідженнях виконавців-педагогів (Л. Баренбойм, П. Казальс, Г. Коган, К. Мартінсен, Я. Мільштейн, Г. Нейгауз) доведено об'єктивну обумовленість інтерпретаційної сутності музичного виконавського процесу.

Специфіка роботи майбутнього вчителя музики передбачає використання різних форм виконавства: співу, диригування, виконання на музичному інструменті, акомпанування. Акомпанування чи концертмейстерська робота вчителя музики є пріоритетною площиною його професії і повинна мати інтерпретаційний характер. Саме за умов музично-виховного процесу в загальноосвітній школі вчитель музики взаємодіє з гуртом дітей, які мають обмежену музичну підготовку та недостатній рівень художньо-естетичного розвитку, що унеможливлює їх рівноцінну інтерпретаційну функцію. Адже це об'єктивно обумовлює організуючу роль учителя в емоційно-інтелектуальному осягненні-розумінні учнями вокально-інструментальних творів, в залученні школярів до духовної скарбниці музичного мистецтва. У зв'язку з цим виникає необхідність розвитку в студентів умінь формування і виявлення смислу вокально-інструментальних творів; узгодження власної виконавської їх концепції зі співвиконавцями-школярами; педагогічно спрямованого ансамблево-майстерного їх втілення, тобто інтерпретаційних умінь. Означені уміння якнайефективніше функціонують і набуваються у процесі концертмейстерської підготовки студентів.

У музично-педагогічній науці розроблені окремі положення щодо змісту концертмейстерської підготовки майбутніх учителів музики. Розвиваючи ідеї корифеїв ансамблевого виконавства щодо активно-утворюючої ролі концертмейстера в сумісній праці, сутності ансамблево-майстерного виконавства (К. Виноградов, А. Готліб, Р. Давидян, В. Зеленін, М. Крючков, О. Люблінський, Дж. Мур, М. Смирнов Є. Шендерович), педагоги-музиканти нашого часу досліджують художні й виконавські аспекти сумісної інтерпретації співака і концертмейстера (Н. Лузум), окреслюють шляхи розвитку розподіленої уваги

майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки (Л. Годик, В. Пустовіт), здійснюють системний аналіз спільної музично-виконавської діяльності (Е. Економова, О. Кубанцева, М. Моісєєва), обґрунтовують педагогічні умови концертмейстерської підготовки студентів (Г. Бошук, Ю. Мірлас, Г. Сибірякова), розробляють методику читання з аркуша (А. Григор'єв, Т. Захарченко, І. Крюкова, М. Савельєва) та добору акомпанементу до мелодії шкільної пісні (Л. Михайлова, І. Одинокова). У той же час, доводиться констатувати, що проблема формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки поки що не стала об'єктом спеціального дослідження: відсутнє теоретико-методологічне обґрунтування сутності, структури означених умінь та методики їх формування.

Актуальність, теоретичне і практичне значення порушеної проблеми, її недостатня наукова розробленість, а також нагальна необхідність у подоланні протиріч, що склалися між традиційною системою концертмейстерської підготовки майбутніх учителів музики і практичними потребами музичного навчання й виховання школярів зумовили вибір теми дослідження: „*Формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки"*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри методики музичного виховання, співів та хорового диригування Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка з проблеми „Застосування інноваційно-педагогічних технологій в удосконаленні фахової підготовки майбутнього учителя музики" (РК № 0105V003029). Тему дисертації затверджено Вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 5 від 22.12.2003 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 3 від 29.03.2005 р.).

Мета дослідження полягає у розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки.

Об'єкт дослідження – процес фахової підготовки майбутніх учителів музики.

Предмет дослідження – методика формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати понятійно-термінологічний апарат дослідження, виявити специфіку інтерпретаційної концертмейстерської діяльності (ІКД) вчителів музики та визначити сутність досліджуваних умінь;
- визначити структуру концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики;
- обґрунтувати критерії, показники та встановити рівні сформованості досліджуваних умінь;

- розробити поетапну методику формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки;
- здійснити експериментальну перевірку запропонованої методики.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали теоретичні концепції філософської герменевтики (Г. Гадамер, В. Дільтей, П. Рікер, Г. Тульчинський, Ф. Шлейєрмахер, Г. Шпет, О. Юркевич), психологічні теорії діяльності та розвитку особистості (О. Леонтьєв, К. Платонов, С. Рубінштейн), теорія поетапного формування розумових дій (П. Гальперін, Н. Тализіна), концепція подвійності музичної форми (В. Медушевський), провідні положення психології та педагогіки щодо властивостей уваги (М. Добринін, С. Дядченко, С. Максименко, Е. Мілерян, І. Страхов, Д. Юник), наукові розробки з теорії музичної інтерпретації (С. Гуренко, Н. Жукова, Н. Корихалова, О. Котляревська, В. Москаленко), основ музичного виконавства (Л. Баренбойм, Г. Коган, К. Мартінсен, Я. Мільштейн, Г. Нейгауз), праці з питань ансамблевого музикування (К. Виноградов, А. Готліб, Р. Давидян, В. Зеленін, М. Крючков, О. Кубанцева, О. Люблінський, Дж. Мур, Л. Повзун, Е. Шендерович), наукові розробки з теорії та методики шкільного навчання музики, музичної психології (Л. Арчажникова, Л. Куненко, О. Лобова, Л. Масол, С. Науменко, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова), сучасні наукові підходи до професійної підготовки майбутніх учителів музики (Н. Гузій, Н. Гуральник, О. Єременко, А. Козир), праці в галузі концертмейстерської підготовки педагогів-музикантів (Г. Бошук, А. Григор'єв, Е. Економова, М. Моісєєва, Д. Науказ, Т. Карпенко).

Для вирішення поставлених завдань наукового дослідження та досягнення його мети застосовувались такі **методи**: *теоретичні* (аналіз і синтез, індукція та дедукція, систематизація, моделювання, порівняння, узагальнення) для вивчення теоретичних аспектів проблеми, визначення понятійно-категоріального апарату, узагальнення теоретичних та експериментальних даних, їх зіставлення, класифікації, конкретизації, синтезу, порівняння; *емпіричні* (педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, діагностичне опитування, інтерв'ювання, експертна оцінка, самооцінка, педагогічний експеримент); *статистичні* (кількісна обробка результатів дослідження, відображення їх у табличних і графічних формах) для фіксації результатів вимірювань та перевірки ефективності розробленої методики формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження.

Вперше: розроблено й апробовано поетапну методику формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики; обґрунтовано критерії та показники сформованості досліджуваних умінь; визначено сутність та структуру інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки; запропоновано модель музичної інтерпретаційної діяльності.

Уточнено: зміст понять „виконавська інтерпретація”, „інтерпретаційна діяльність”, „концертмейстерська діяльність”, „інтерпретаційна концертмейстерська діяльність”; „інтерпретаційна концертмейстерська діяльність майбутніх учителів музики”; засоби ансамблево-виконавського узгодження; координати авторського тексту вокально-інструментального твору.

Подальшого розвитку дістали: теоретичні уявлення про педагогічну роль виконавської інтерпретації вчителя на уроках музики; методика фахової підготовки студентів у контексті особистісно-орієнтованого підходу.

Практичне значення здобутих результатів дослідження полягає у можливості впровадження у навчальний процес закладів вищої педагогічної освіти музичного профілю апробованої методики формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики; у впровадженні спецкурсу „Основи розвитку інтерпретаційних умінь студентів у процесі концертмейстерської підготовки”; у розробці методичних рекомендацій для викладачів і студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів „Методичні основи формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки”.

Здобуті результати наукової роботи можуть бути покладені в основу навчальних і методичних посібників, навчальних програм, методичних рекомендацій з питань концертмейстерської підготовки майбутніх учителів музики. Матеріали дослідження можуть слугувати підставою для оновлення змісту таких навчальних дисциплін, як „Концертмейстерський клас”, „Читання хорових партитур”, „Практикум шкільного пісенного репертуару”, розробки рекомендацій для студентів вищих навчальних закладів музично-педагогічного спрямування щодо проведення педагогічної практики.

Результати дослідження *впроваджено* у навчально-виховний процес Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П.Драгоманова (довідка № 07-10/3803 від 30.11.2011 р.), Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (довідка № 2988 від 16.11.2011 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (довідка № 01-730 від 21.10.2011), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1964 від 28.11.2011 р.).

Апробація результатів дослідження. Положення і висновки дисертації були обговорені та здобули позитивну оцінку на *міжнародних* науково-практичних конференціях „Мистецька педагогічна освіта: методологія, теорія, практика” (Київ, 2004), „Модернізація мистецької освіти у контексті євроінтеграції” (Одеса, 2006), „Гуманістичні орієнтири мистецької освіти” (Київ, 2007), „Європейське мистецтво на зламі століть” (Суми, 2007), „Теоретичні та методичні засади розвитку мистецької освіти” (Суми, 2010), *всеукраїнських* науково-практичних конференціях „Актуальні проблеми музичної освіти в Україні” (Ніжин, 2005), „Ідеї, реалії та перспективи педагогічних інновацій: філософія, психологія, методика” (Суми, 2006), „Українська культура в контексті сучасних наукових досліджень та практичних реалій” (Київ, 2006), „Художньо-

освітній простір України в контексті новітньої історії" (Київ, 2007), „Проблеми удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя музики в умовах впровадження інноваційно-освітніх технологій" (Суми, 2008), „Проблеми удосконалення професійної підготовки фахівців мистецьких дисциплін" (Суми, 2011), „Музична освіта України: проблеми теорії, методики, практики" (Дрогобич, 2011), на щорічних загально-університетських днях науки за підсумками науково-дослідної роботи (Суми, 2003 – 2011).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації знайшли відображення у 18 одноосібних авторських публікаціях, серед яких 11 статей у провідних фахових виданнях з педагогіки.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, додатків, списку використаних джерел, що містить 307 найменувань. Загальний обсяг тексту дисертації – 264 сторінки, з них 190 – основного тексту. Робота містить 14 таблиць, 9 рисунків, що разом із додатками становить 43 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, окреслено його теоретико-методологічну основу, охарактеризовано методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, показано зв'язок з науковими програмами, планами, темами, наведено дані щодо апробації та впровадження результатів дисертаційного дослідження.

У першому розділі – *„Теоретичні аспекти концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики"* – зроблено аналіз філософської, психолого-педагогічної, мистецтвознавчої, методичної літератури з проблеми дослідження, запропоновано низку моделей музичної інтерпретаційної діяльності, визначено сутність досліджуваних умінь.

Ретроспективний аналіз філософських праць з герменевтики дозволив здійснити відбір ідей, актуальних для усвідомлення специфіки протікання інтерпретаційних процесів. Насамперед, це уявлення про інтерпретацію як процедуру, що формує і виявляє смисл, і про різновиди інтерпретації (граматична, психологічна). Важливими є й такі положення: цілісність розуміння забезпечується взаємодією об'єктивного та суб'єктивного, розуміння відбувається у взаємодії раціональних (логічних) та ірраціональних (інтуїції, співпереживання, співчуття) процедур, „текст" як закодований у знаках смисл є предметом інтерпретації, множинність інтерпретації об'єктивно визначена, розуміння можливе за умов розвиненості й освіченості особистості інтерпретатора, не існує єдино вірної або абсолютної інтерпретації (Х. Гадамер, В. Дільтей, П. Лодій, П. Рікер, Г. Тульчинський, Ф. Шлейєрмахер).

Усвідомлення особливостей інтерпретаційного процесу в музичному виконавському мистецтві ґрунтується на ідеях естетики, мистецтвознавства та музичної педагогіки. Виявлено існування різних підходів до сутності означеного

процесу: 1) диференціація, розведення понять „інтерпретація” (як суб’єктивна „надбудова”, творчій підхід до музичного твору) і „виконання” – пасивне, механічне матеріалізоване відтворення авторського задуму (Є. Гуренко, Ю. Капустін, Ю. Кочнєв, Б. Шеффер та ін.); 2) поняття „інтерпретація” і „виконання” не диференціюються, інтерпретація вважається основним видом художньої діяльності у виконавських мистецтвах, поняттям „інтерпретація” об’єднують весь тривалий процес осмислення й освоєння музичного твору виконавцем з результатом цього творчого процесу – виконавським втіленням (Н. Жукова, Н. Корихалова, В. Крицький, О. Ляшенко, В. Москаленко, Г. Падалка).

Виявлення об’єктивної зумовленості творчої художньо-інтерпретаційної сутності виконавського процесу надало можливість конкретизувати поняття „*виконавська інтерпретація*” як творчу діяльність особистості з осмислення й освоєння музичного твору з його виконавським втіленням.

Розгляд виконавської інтерпретації через призму діяльнісного підходу дозволив визначити *інтерпретаційну діяльність у галузі виконавського музичного мистецтва* як процес осягнення предмету тлумачення (музичного твору), результатом якого є індивідуально-особистісна виконавська реалізація; це уможливило конкретизувати структуру цієї діяльності в річищі системного підходу таким чином: *суб’єкт* (інтерпретатор-виконавець), що спрямовує свою активність на *об’єкт* (музичний твір), причому активність суб’єкта виявляється в *способах опанування* об’єкта (шляхом емоційного й інтелектуального осягнення та шляхом взаємодії об’єктивного й суб’єктивного); *система дій* конкретизується єдністю *внутрішніх* (розумових) дій – осмислення й освоєння художньо-образного змісту музичного твору і створення власної виконавської концепції, – *зовнішніх,* (психомоторних) дій – матеріально-звукового втілення власної виконавської концепції – та об’єднується єдиною метою – створенням і виконавським втіленням власної інтерпретаційної версії музичного твору; у зв’язку з цим виокремити два основні *етапи* інтерпретаційної діяльності в галузі сольного музичного виконавства – осягнення художньо-образного змісту музичного твору, – виконавське втілення результату осягнення.

Теоретичне узагальнення праць з питань концертмейстерської майстерності (А. Готліб, М. Крючков, О. Люблінський, Дж. Мур, Л. Повзун, М. Смирнов, Є. Шендерович та ін.), аналіз термінів „творчість”, „ансамбль”; акцентування уваги на існуванні рівнів процесу спільного музикування (О. Бичков) дозволили визначити *концертмейстерську діяльність* як процес творчої взаємодії зі співвиконавцем (співвиконавцями), результатом якого є ансамблева узгодженість на всіх рівнях процесу спільного музикування.

Зіставлення особливостей концертмейстерської та інтерпретаційної діяльності в галузі сольного музичного виконавства дозволило розглядати *інтерпретаційну концертмейстерську діяльність* як процес створення власної виконавської концепції вокально-інструментального твору й узгодження її зі співвиконавцем (співвиконавцями), результатом чого є ансамблево-майстерне виконавське втілення; на підставі означеного конкретизувати структуру

ІКД у річищі системного підходу таким чином: *концертмейстер* (суб'єкт ІКД), що спрямовує свою активність на *вокально-інструментальний твір* (об'єкт) та *співвиконавців* (суб'єктів сумісної діяльності); активність суб'єктів виявляється в способах опанування об'єкта, причому *спосіб опанування* вокально-інструментального твору інтерпретаторами-виконавцями конкретизується шляхом емоційного й інтелектуального осягнення та шляхом взаємодії об'єктивного й суб'єктивного; *система дій* конкретизується: діями осмислення й освоєння вокально-інструментального твору; діями узгодження зі співвиконавцем (співвиконавцями); діями матеріально-звукового втілення узгодженої виконавської концепції вокально-інструментального твору. ІКД підпорядковується єдиній меті – створенню спільної інтерпретації вокально-інструментального твору; у зв'язку з цим виокремити три основні *етапи* ІКД – осягнення художньо-образного змісту вокально-інструментального твору, – узгодження власної виконавської концепції зі співвиконавцем (співвиконавцями), – ансамблево-майстерне виконавське втілення результату осягнення.

Уточнення наукового змісту окреслених понять у контексті музично-педагогічної діяльності уможливило дати авторське визначення *ІКД майбутніх учителів музики* як процесу створення власної концепції виконання вокально-інструментального твору для дітей, узгодження її зі співвиконавцями-школярами, результатом чого є педагогічно спрямоване ансамблево-майстерне виконавське втілення; це дозволило конкретизувати її структуру в річищі системного підходу таким чином: *вчитель музики* (суб'єкт), що спрямовує свою активність на *вокально-інструментальний твір для дітей* (об'єкт) та *співвиконавців-школярів* (суб'єктів сумісної діяльності). При цьому активність вчителя музики виявляється в *способах опанування* об'єкта – шляхом емоційного й інтелектуального осягнення та шляхом взаємодії об'єктивного й суб'єктивного, а *система дій* конкретизується: діями осмислення й освоєння вокально-інструментального твору для дітей; діями узгодження власної виконавської концепції зі співвиконавцями-школярами; діями матеріально-звукового втілення педагогічно спрямованої виконавської концепції вокально-інструментального твору для дітей, причому ІКД майбутніх учителів музики підпорядковуються єдиній меті – створенню власної виконавської інтерпретаційної версії вокально-інструментального твору та узгодженню її зі співвиконавцями-школярами; у зв'язку з цим виокремити три *етапи* ІКД майбутніх учителів музики – осягнення художньо-образного змісту вокально-інструментального твору для дітей, – узгодження власної виконавської концепції зі співвиконавцями-школярами, – ансамблево-майстерне педагогічно спрямоване виконавське втілення результату осягнення; визначити *специфіку* означеної діяльності, яка полягає в:

- інтегративному характері, що виражається єдністю художньої (музичної) й педагогічної складових;
- провідній ролі вчителя музики як інтерпретатора вокально-інструментальних творів для дітей;
- особливості об'єкту тлумачення (шкільної пісні) у плані протиріччя музично-літературного синтезу в пісенно-куплетній формі, що актуалізує

існування ще однієї образної функції супроводу – функції часткової образної деталізації;

- особливості перебігу узгодження майбутніми вчителями власної виконавської концепції музичного репертуару зі співвиконавцями-школярами, що відбувається шляхом педагогічного впливу засобами вербального повідомлення та музично-виконавського показу;

- множинності форм реалізації третього етапу означеної діяльності, якими є ансамблево-майстерне виконавське втілення заздалегідь вивченого музичного репертуару для дітей, читання з аркуша, транспонування, перетворення та спрощення фактури супроводу (поєднання акомпанементу з сольною партією або хоровою партитурою), добір акомпанементу до мелодії шкільної пісні.

Аналіз сучасного стану концертмейстерської підготовки студентів виявив ігнорування важливої проблеми – формування вмінь, що необхідні для практичних потреб музичного навчання й виховання школярів, зокрема вмінь творчого опрацювання образності вокально-інструментальних творів для дітей.

Узагальнення психолого-педагогічних досліджень щодо сутності поняття *„уміння”* надає підстави розглядати його як здатність на належному рівні виконувати дії, що забезпечуватиме досягнення поставленої мети діяльності в умовах, які змінюються (Ю. Бабанський, С. Гончаренко, Є. Мілерян). Конкретизація цього положення в контексті ІКД майбутніх учителів музики дозволило визначити *інтерпретаційні уміння майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки* як здатність до творчого виконання розумових (осмислення й освоєння вокально-інструментального твору для дітей), психомоторних (матеріально-звукове втілення власної виконавської концепції) та узгоджувальних дій (вербальне повідомлення, музично-виконавський показ), що забезпечуватиме досягнення поставленої мети ІКД учителя музики в умовах, які змінюються.

Проведений аналіз наукових досліджень дозволив розглянути проблему формування досліджуваних умінь з позицій *герменевтичного, діяльнісного, системного та особистісного* підходів, що дало змогу систематизувати, логічно вибудувати теоретичний матеріал та відповідно до обраних загальнонаукових методологічних підходів визначити значущість формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики.

У другому розділі – *„Методика критеріально-рівневого оцінювання сформованості інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки”* **–** визначено структуру концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики, розроблено критерії, показники та рівні їх сформованості, наведено результати констатувального дослідження.

В обґрунтуванні структури інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки ми спиралися на положення дослідників (Н. Кузьміної, К. Платонова) про те, що структура вмінь є відображенням структури діяльності, зокрема її етапів. Тому підставою для

класифікації означених умінь послугували визначені нами етапи ІКД майбутніх учителів музики: осягнення художньо-образного змісту вокально-інструментального твору для дітей, узгодження власної виконавської концепції зі співвиконавцями-школярами, ансамблево-майстерне педагогічно спрямоване виконавське втілення результату осягнення. Крім цього, було враховано, що провідними компонентами у структурі будь-якої професійної діяльності є мотиваційна та оцінно-контрольна складові.

Отже, з огляду на означене, виділяємо такі блоки концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики:

- *мотиваційно-когнітивний* блок, що визначається усвідомленням значущості набуття концертмейстерських інтерпретаційних умінь, містить уміння здійснювати педагогічно спрямований виконавський аналіз вокально-інструментальних творів для дітей, сформованість мистецько-професійного тезаурусу;

- *комунікативно-регулюючий* блок, що об'єднує вміння здійснювати вербальне повідомлення та музично-виконавський показ, встановлювати й підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні;

- *виконавсько-результативний* блок, у якому згруповано вміння забезпечувати виконавський ансамбль зі співом школярів, читати з аркуша, транспонувати, перетворювати й спрощувати фактуру супроводу (поєднувати акомпанемент із сольною партією або хоровою партитурою), добирати акомпанемент до мелодії шкільної пісні;

- *контрольно-оцінювальний* блок, що містить уміння здійснювати самооцінку, забезпечувати самоконтроль.

Для діагностування стану сформованості концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики було визначено такі критерії та показники:

- *ступінь умотивованості набуття концертмейстерських інтерпретаційних умінь та міра когнітивної спроможності* – стійке позитивне ставлення до набуття концертмейстерських інтерпретаційних умінь, здатність здійснювати педагогічно спрямований виконавський аналіз вокально-інструментальних творів, достатній рівень сформованості мистецько-професійного тезаурусу;

- *міра комунікативно-регулюючої спроможності* – уміння здійснювати вербальне повідомлення, музично-виконавський показ, встановлювати й підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні;

- *ступінь виконавсько-ансамблевої дієздатності* – уміння забезпечувати виконавський ансамбль зі співом школярів, читати з аркуша та транспонувати, перетворювати й спрощувати фактуру супроводу, добирати акомпанемент до мелодії шкільної пісні;

- *ступінь рефлексивної й контрольно-оцінювальної спроможності* – уміння здійснювати самоконтроль, забезпечувати самооцінку.

У ході констатувального експерименту використовувались методи спостереження, бесіди, інтерв'ю, анкетування, метод експертної оцінки, метод

семантичного диференціалу, аналіз навчально-методичної документації, творчих завдань студентів, методи кількісної та якісної обробки його результатів. На основі розроблених критеріїв і показників у результаті констатувального дослідження було визначено три рівні сформованості концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики.

Низький рівень (57,5% від загальної кількості респондентів) характеризувався невиразним та нестійким характером мотивації до набуття досліджуваних умінь, обмеженістю мистецько-професійного тезаурусу, неспроможністю здійснювати педагогічно спрямований виконавський аналіз вокально-інструментальних творів для дітей, нездатністю до узгодження власної виконавської концепції означеного твору зі співвиконавцями-школярами, нездатністю до ансамблево-майстерного педагогічно спрямованого матеріально-звукового втілення власної виконавської концепції вокально-інструментального твору для дітей. У респондентів цього рівня „Я-концепція" не носить цілісний характер, а самооцінка має риси неадекватності. Спостерігалася їх нездатність до самооцінки.

Середній рівень (37,5%) означений наявністю у респондентів спонукальних мотивів оволодіння досліджуваними уміннями, посередньою сформованістю фонду знань, частковою спроможністю здійснювати педагогічно спрямований виконавський аналіз вокально-інструментальних творів для дітей, фрагментарним володінням здатності узгодження власної виконавської концепції музичного здобутку зі співвиконавцями-школярами; частковою здатністю до ансамблево-майстерного педагогічно спрямованого матеріально-звукового втілення власної виконавської концепції вокально-інструментального твору для дітей. Респонденти демонстрували певну сформованість „Я-концепції". Спостерігалася їх часткова здатність до самооцінки й самоконтролю.

Високий рівень (5% від загальної кількості респондентів) характеризувався позитивною мотивацією до набуття досліджуваних умінь, повнотою і дієвістю мистецько-професійного тезаурусу, спроможністю якісно здійснювати педагогічно спрямований виконавський аналіз вокально-інструментальних творів для дітей, здатністю до повноцінного узгодження власної виконавської концепції вокально-інструментального твору зі співвиконавцями-школярами, спроможністю до досконалого ансамблево-майстерного педагогічно спрямованого матеріально-звукового втілення власної виконавської концепції музичного доробку для дітей. Респонденти демонстрували сформованість „Я-концепції", спроможність до здійснення самооцінки й самоконтролю.

Такі результати констатувального діагностування засвідчили, що стан сформованості досліджуваних умінь не відповідає потребам сучасного загальноосвітнього процесу. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки системи заходів, спрямованих на підвищення ефективності формування досліджуваного феномену.

У третьому розділі – *„Обґрунтування та експериментальна перевірка поетапної методики формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки"* – теоретично обґрунтовано

поетапну методику формування досліджуваних умінь, викладено основний зміст та хід формувального експерименту, проаналізовано результати експериментальної роботи.

Визначення теоретичних положень дослідження та врахування результатів констатувального діагностування зумовили розробку та впровадження експериментальної *поетапної методики* формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь студентів.

Практична реалізація процесу формування досліджуваних умінь ґрунтувалася на загально-педагогічних та загальних принципах мистецької освіти, а саме: наочності, системності, систематичності, усвідомленості, самостійності й активності суб'єкта навчальної діяльності, міцності засвоєння знань, умінь і навичок; цілісності, індивідуалізації, рефлексії, урізноманітнення форм і видів діяльності, спонукання до творчого самовираження, довершення навчальної дії виховною, емоційної насиченості навчально-виховного процесу. Досягнення результативності педагогічної роботи, реалізація означених принципів передбачала створення та використання таких *педагогічних умов*: урахування індивідуальних особливостей кожного студента; реалізація міждисциплінарних зв'язків між предметами психолого-педагогічного циклу, фаховими дисциплінами; наближення концертмейстерської підготовки студентів до умов майбутньої професійної діяльності. Ефективність формування інтерпретаційних умінь студентів у процесі концертмейстерської підготовки забезпечувалася комплексним застосуванням загально-дидактичних і мистецьких (у тому числі проблемних та інтерактивних) *методів* та *засобів* навчання (дидактичні матеріали, музичний репертуар, наочні засоби – таблиці, схеми, графічні зображення; технічні засоби – фонозаписи, аудіосистема, відеосистема, мультимедійні ресурси) та вибором *форм* організації навчання (індивідуальні заняття, практичні заняття, лекції, семінари, педагогічна практика, самостійна робота).

Апробація розробленої експериментальної поетапної методики здійснювалася в ході формувального експерименту, який проводився зі студентами II-V курсів факультету мистецтв СумДПУ імені А.С. Макаренка та Інституту мистецтв НПУ імені М. П. Драгоманова.

Метою першого, *спонукально-аналітичного етапу* було формування умотивованого ставлення студентів до набуття досліджуваних умінь, мистецько-професійного тезаурусу, здатності майбутніх учителів музики до осмислення й освоєння художньо-образного змісту вокально-інструментальних творів. Основними завданнями цього етапу були: становлення позитивного ставлення майбутніх учителів музики до набуття концертмейстерських інтерпретаційних умінь, засвоєння необхідних знань щодо досліджуваного феномену, оволодіння вмінням здійснювати педагогічно спрямований виконавський аналіз вокально-інструментальних творів для дітей.

На цьому етапі раціональними виявилися такі методи: серед загально дидактичних методів – бесіда, розповідь, обговорення, лекція, лекція-бесіда, лекція-діалог; серед методів проблемного навчання – проблемна лекція, проблемне викладення матеріалу, метод професійно-проблемного рефлексування,

метод „обіленого тексту”; прийом співставлення критичних відгуків, виконавських інтерпретацій, теоретичних підходів; серед методів інтерактивного навчання – навчальна дискусія – „аукціон ідей”, метод проблемно-рефлексивного полілогу; серед методів мистецького навчання – методи демонстрації художніх творів, оволодіння алгоритмом виконавського аналізу вокально-інструментальних творів, створення „виконавської партитури”, вербалізації змісту художніх творів, наведення, що були використані в процесі творчого опрацювання студентами спецкурсу „Основи розвитку інтерпретаційних умінь студентів у процесі концертмейстерської підготовки”, під час індивідуальних занять з концертмейстерського класу, основного музичного інструменту, ЧХП, практикуму шкільного пісенного репертуару, під час практичних занять на „Хорі шкільної пісні”, під час лекційних занять з „Музичної психології” та під час проходження педагогічної практики.

Домінантою другого, *операційно-діяльнісного етапу* було формування здатностей студентів до узгодження зі школярами та ансамблево-майстерного педагогічно спрямованого виконавського втілення власної виконавської концепції вокально-інструментального твору для дітей. Завдання цього етапу зорієнтовувались на оволодіння вміннями здійснювати вербальне повідомлення, музично-виконавський показ, встановлювати й підтримувати зворотний зв’язок у спілкуванні, забезпечувати виконавський ансамбль зі співвиконавцями-школярами, читати з аркуша, транспонувати, перетворювати та спрощувати фактуру супроводу (поєднувати акомпанемент із сольною партією або хоровою партитурою), добирати акомпанемент до мелодії шкільної пісні.

Було використано такий комплекс методів: серед методів проблемного навчання – творчі вправи; серед методів інтерактивного навчання – шоу-презентація шкільної пісні, комунікативно-рольові ігри „Вербальне повідомлення” та „Побудемо артистами”; серед методів мистецького навчання – метод побудови вербального повідомлення, метод варіантної розробки художнього матеріалу, метод варіантної інтерпретації вокально-інструментального твору з використанням прийому художнього перебільшення, метод планомірного розширення уваги, метод уявного прочитання вокально-інструментальних творів, метод планомірного розвитку слухового компоненту розподіленої уваги, метод фактурно-жанрового синтезу. Цей етап здійснювався в межах індивідуальних занять з концертмейстерського класу, основного музичного інструменту, ЧХП, практикуму шкільного пісенного репертуару, під час практичних занять на „Хорі шкільної пісні”, під час педагогічної практики.

Третій, *творчо-самостійний етап* спрямовувався на становлення позитивної „Я-концепції” майбутнього вчителя музики як суб’єкта ІКД, формування його готовності до контролю за перебігом й проміжними результатами досліджуваної діяльності та творчої самостійності у роботі над музичними творами. Серед методів інтерактивного навчання на цьому етапі використовувались – практичні тренінги, психологічні аутотренінги; серед методів мистецького навчання – методи самопізнання, методи самоконтролю здійснення ІКД, поточного коментування, художнього

вправляння, самонавіювання; серед загально-дидактичних методів – самоспостереження, самоаналіз, самовипробування.

Досягнення мети творчо-самостійного етапу формувального експерименту передбачало вирішення наступних завдань: оволодіння вміннями самооцінки й самоконтролю, набуття здатності до проявів самостійності в опануванні вокально-інструментального репертуару. Реалізація мети і завдань творчо-самостійного етапу здійснювались у процесі залучення студентів експериментальних груп до інтелектуальної та виконавської діяльності на заняттях з концертмейстерського класу, основного музичного інструменту, під час проходження педагогічної практики. Оптимальним на даному етапі було створення навчальних ситуацій, які сприяли актуалізації процесів самооцінки й самоконтролю. З цією метою студенти залучались до самовипробування у „Конкурсі концертмейстерської майстерності" та „Фестивалі ансамблевої музики".

Для визначення ефективності запропонованої методики формування інтерпретаційних умінь студентів у процесі концертмейстерської підготовки, виявлення якісних і кількісних змін у досліджуваних процесах була розроблена методика контрольного експерименту. Вона включала проведення діагностичних зрізів за програмою констатувального експерименту з використанням ідентичних йому методів, а також порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального етапів за показниками розроблених критеріїв формування досліджуваних умінь в контрольній та експериментальній групах (порівняння отриманих експериментальних даних подано у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки

Групи	Рівні володіння інтерпретаційними уміннями						Середнє арифметичне (бали)	Медіана (бали)	Мода (бали)	Стандартне відхилення (бали)
	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень					
	К.с.	%	К.с.	%	К.с.	%				
Початковий експеримент										
КГ	2	6,2	15	46,9	15	46,9	15,2	14,5	18,0	5,6
ЕГ	2	6,2	15	46,9	15	46,9	15,5	14,0	13,0	5,1
Формувальний експеримент										
КГ	3	9,4	20	62,5	9	28,1	16,8	16,0	17,0	5,7
ЕГ	7	21,9	23	71,9	2	6,2	24,5	23,0	23,0	7,5

За результатами порівняльного аналізу встановлено значне зростання рівня сформованості досліджуваного феномену в студентів експериментальної групи (високий – 21,9% , середній – 71,9% , низький – 6,2%), тоді як у контрольній групі, де набуття концертмейстерських інтерпретаційних умінь здійснювалося за традиційною методикою, вагомих позитивних змін не

відбулося (високий – 9,4% , середній – 62,5% , низький – 28,1%). Використання методів математичної статистики, а саме критерію узгодження Фішера (φ) довело, що рівень сформованості досліджуваних умінь студентів експериментальної групи вищий, ніж у студентів контрольної групи. Це свідчить про ефективність запропонованої поетапної методики, доцільність її використання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено результати теоретичного узагальнення та практичного вирішення проблеми формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки, що знайшло відображення у розробці, обґрунтуванні та експериментальній перевірці відповідної методики.

Проведене дослідження дало можливість зробити висновки відповідно до поставлених і розв'язаних завдань.

1. На основі аналізу наукової літератури, сучасної освітньої практики доведено актуальність і виявлено недостатню розробку проблеми формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики як важливої складової їх професійної діяльності. Уточнено науковий зміст понять „виконавська інтерпретація", „інтерпретаційна діяльність", „концертмейстерська діяльність", „ІКД", засоби ансамблево-виконавського узгодження; координати авторського тексту вокально-інструментального твору, запропоновано низку моделей музичної інтерпретаційної діяльності, що дало підстави визначити *ІКД майбутніх учителів музики* як процес створення й узгодження зі співвиконавцями-школярами оригінальної виконавської концепції вокально-інструментального твору для дітей, результатом якого є педагогічно спрямоване ансамблево-майстерне виконавське втілення.

Виявлено *специфіку* означеної діяльності, яку зумовлюють: інтегративний характер, що виражається єдністю художньої (музичної) й педагогічної складових; провідна роль учителя музики як інтерпретатора вокально-інструментальних творів для дітей; особливість об'єкту тлумачення (шкільної пісні) в плані протиріччя музично-літературного синтезу в пісенно-куплетній формі; особливість перебігу узгодження майбутніми вчителями власної виконавської концепції музичного репертуару зі співвиконавцями-школярами; множинність форм реалізації етапу ансамблево-майстерного педагогічно спрямованого виконавського втілення результату осягнення.

Сформульовано визначення поняття „*інтерпретаційні уміння майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки*" як здатність до творчого виконання розумових (осмислення і освоєння художньо-змістової сутності вокально-інструментального твору для дітей), психомоторних (матеріально-звукове втілення власної виконавської концепції) та узгоджувальних дій (вербальне повідомлення, музично-виконавський показ), що забезпечуватиме досягнення поставленої мети ІКД учителя музики в умовах, які змінюються.

2. Визначено структуру концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики, що складається з чотирьох блоків, які перебувають у тісному взаємозв'язку: *мотиваційно-когнітивний,* що визначається усвідомленням значущості набуття концертмейстерських інтерпретаційних умінь; містить уміння здійснювати педагогічно спрямований виконавський аналіз вокально-інструментальних творів для дітей, сформованість мистецько-професійного тезаурусу; *комунікативно-регулюючий,* що об'єднує вміння здійснювати вербальне повідомлення та музично-виконавський показ, встановлювати й підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні; *виконавсько-результативний,* у якому згруповано вміння забезпечувати виконавський ансамбль зі співом школярів; читати з аркуша, транспонувати, перетворювати й спрощувати фактуру супроводу; добирати акомпанемент до мелодії шкільної пісні; *контрольно-оцінювальний,* що об'єднує вміння здійснювати самооцінку та забезпечувати самоконтроль.

3. Обґрунтовано критерії та показники сформованості концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики, а саме: *ступінь умотивованості набуття концертмейстерських інтерпретаційних умінь та міра когнітивної спроможності* (стійке позитивне ставлення до набуття концертмейстерських інтерпретаційних умінь, здатність здійснювати педагогічно спрямований виконавський аналіз вокально-інструментальних творів, достатній рівень сформованості мистецько-професійного тезаурусу); *міра комунікативно-регулюючої спроможності* (уміння здійснювати вербальне повідомлення та музично-виконавський показ, встановлювати й підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні); *ступінь виконавсько-ансамблевої дієздатності* (уміння забезпечувати виконавський ансамбль зі співом школярів; читати з аркуша та транспонувати, перетворювати й спрощувати фактуру супроводу; добирати акомпанемент до мелодії шкільної пісні); *ступінь рефлексивної й контрольно-оцінювальної спроможності* (уміння здійснювати самоконтроль, забезпечувати самооцінку). Встановлено три рівні сформованості досліджуваних умінь: *високий, середній та низький*. У процесі діагностичного обстеження виявлено, що більшість студентів має низький рівень сформованості досліджуваного феномену, що актуалізувало необхідність розробки та впровадження експериментальної методики.

4. Розроблено поетапну методику формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки, яка здійснюється в три етапи: *спонукально-аналітичний* – спрямований на формування умотивованого ставлення студентів до набуття досліджуваних умінь, мистецько-професійного тезаурусу, здатностей майбутніх учителів музики до осмислення й освоєння художньо-образного змісту вокально-інструментальних творів; *операційно-діяльнісний* – передбачає формування здатностей студентів до узгодження зі школярами та ансамблево-майстерного педагогічно спрямованого виконавського втілення власної виконавської концепції вокально-інструментального зразка; *творчо-самостійний* – зорієнтований на забезпечення становлення позитивної „Я-концепції" майбутнього вчителя музики

як суб'єкта ІКД, формування його готовності до контролю за перебігом й проміжними результатами досліджуваної діяльності та творчої самостійності у роботі над музичними творами.

Доведено, що ефективність формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики залежить від створення таких *педагогічних умов*: урахування індивідуальних особливостей кожного студента; реалізація міждисциплінарних зв'язків між предметами психолого-педагогічного циклу та фаховими дисциплінами; наближення концертмейстерської підготовки студентів до умов майбутньої професійної діяльності.

5. Здійснено експериментальну перевірку запропонованої методики. У студентів експериментальних груп, на відміну від контрольних, відбулися статистично значущі позитивні зміни у рівнях сформованості концертмейстерських інтерпретаційних умінь. Значна кількість студентів (21,9%) досягла високого рівня сформованості досліджуваних умінь (у контрольній групі цей показник склав 9,4%). Відповідні дані для середнього рівня – 71,9% (ЕГ), і 62,5% (КГ), для низького рівня – 6,2% (ЕГ), і 28,1% (КГ).

Узагальнення цих показників завдяки використанню методів математичної статистики, а саме критерію узгодження Фішера (φ) довело, що рівень сформованості досліджуваних умінь студентів експериментальної групи вищий, ніж у студентів контрольної групи. Такі результати свідчать про ефективність запропонованої методики, доцільність її широкого впровадження у практику фахової підготовки майбутніх учителів музики.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів даної проблеми та засвідчує необхідність подальшої її розробки за такими основними напрямами: дослідження індивідуально-психологічних факторів формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки, вивчення взаємозалежностей педагогічного керування і самоорганізації інтерпретаційної концертмейстерської діяльності студентів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Методичні рекомендації:

1. Петренко М. Б. Методичні основи формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки : методичні рекомендації. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2011. – 48 с.

Публікації у фахових виданнях:

2. Петренко М. Б. Специфіка професійної діяльності концертмейстера з хоровим колективом / М. Б. Петренко // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2004. – С. 463 – 469.

3. Петренко М. Б. Теоретичні та методичні аспекти формування навичок читання хорових творів з листа в майбутніх учителів музики / М. Б. Петренко // Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 1(6). – К. : НПУ, 2004. – С. 175 – 180.

4. Петренко М. Б. Увага як фактор формування концертмейстерської майстерності (теоретичні та методичні аспекти) / М. Б. Петренко // Наукові записки НДУ імені М. Гоголя, 2005. – С. 107 – 110.

5. Петренко М. Б. Структура інтерпретаційних умінь концертмейстерів / М. Б. Петренко // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2006. – С. 267 – 275.

6. Петренко М. Б. Ансамблева техніка концертмейстера / М. Б. Петренко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць. Випуск 32. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2007. – С. 72 – 75.

7. Петренко М. Б. Ансамблевий музичний твір як текст / М. Б. Петренко // Наука і сучасність: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Том 60. – К. : Вид-во НПУ, 2007. – С. 101 – 108.

8. Петренко М. Б. Формування розподіленої уваги майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки / М. Б. Петренко // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. Частина третя. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2007. – С. 283 – 290.

9. Петренко М. Б. Формування емпатії майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки / М. Б. Петренко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць / 26-27 квітня 2007 року. – Вип. 5 (10). – К. : НПУ, 2007. – С. 113 – 116.

10. Петренко М. Б. Педагогічні умови формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки / М. Б. Петренко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць. Випуск 35. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2008. – С. 131 – 134.

11. Петренко М. Б. Теоретико-методичні засади курсу „Читання хорових партитур” / М. Б. Петренко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць. Випуск 39. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. – С. 129 – 132.

12. Петренко М. Б. Стан сформованості інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки: досвід експериментального дослідження / Марина Петренко // Молодь і ринок: Щомісячний науково-педагогічний журнал, № 7 (78) липень 2011 р. – Дрогобич, 2011. – С. 76 – 80.

Матеріали міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій:

13. Петренко М. Б. Інтерпретація камерної вокальної лірики С. В. Рахманінова в концертмейстерському класі / М. Б. Петренко // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції „Професійна підготовка майбутнього вчителя”. – Ніжин : Видавництво НДПУ імені М. Гоголя, 2003. – С. 52 – 59.

14. Петренко М. Б. Система інтерпретаційних умінь концертмейстерів: інтелектуальний компонент / М. Б. Петренко // Ідеї, реалії та перспективи

освітніх інновацій: філософія, психологія, методика. Матеріали конференції, 2006. – С. 95 –97.

15. Петренко М. Б. Аналіз як метод інтерпретації ансамблевих творів / М. Б. Петренко // Українська культура в контексті сучасних наукових досліджень та практичних реалій: Зб. Матеріалів Міжнарод. наук.-практ. конф, Київ, 2006 р. – К. : ДАКККіМ, 2007. – Ч. 2. – С. 199 – 203.

16. Петренко М. Б. Впровадження спецкурсу „Основи розвитку інтерпретаційних умінь студентів у процесі концертмейстерської підготовки" в систему професійної підготовки майбутнього вчителя музики / М. Б. Петренко // „Художньо-освітній простір України в контексті новітньої історії": Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 2007 р. – К. : „Видавничий Дім Дмитра Бураго", 2007. – С. 230 – 233.

17. Петренко М. Б. Специфіка концертмейстерської діяльності / М. Б. Петренко // VII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва „Культурна трансформація сучасного українського суспільства": Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 2009р. – К. : ДАКККіМ, 2009. – Ч. 1. – С. 343 – 344.

18. Петренко М. Б. Специфіка інтерпретаційної концертмейстерської діяльності майбутніх учителів музики / М. Б. Петренко // VIII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва „Національно-культурний простір України XXI ст.: стан і перспективи": Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 2010 р. – К. : ДАКККіМ, 2010. – С. 420 – 425.

АНОТАЦІЇ

Петренко М. Б. Формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2012.

У дисертації досліджено проблему формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки. На основі аналізу наукових джерел уточнено науковий зміст понять „виконавська інтерпретація", „інтерпретаційна діяльність", „концертмейстерська діяльність", „ІКД". Запропоновано низку моделей музичної інтерпретаційної діяльності. Виявлено специфіку ІКД майбутніх учителів музики та визначено сутність і структуру досліджуваних умінь.

Інтерпретаційні уміння майбутніх учителів музики у процесі концертмейстерської підготовки визначаються в дослідженні як здатність до творчого виконання розумових (осмислення і освоєння художньо-змістової сутності вокально-інструментального твору для дітей), психомоторних (матеріально-звукове втілення власної виконавської концепції) та узгоджувальних дій (вербальне повідомлення, музично-виконавський показ), що забезпечуватиме досягнення поставленої мети ІКД учителя музики в умовах, які змінюються.

Розроблено критерії, показники та встановлено рівні сформованості досліджуваних умінь. Упроваджено в практику поетапну методику формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики, яка сприяє умотивованості набуття студентами досліджуваних умінь, опануванню ними мистецько-професійними знаннями, оволодінню спектром досліджуваних умінь за допомогою комплексу методів, прийомів, форм і засобів роботи. Експериментальним шляхом доведено ефективність запропонованої методики.

Ключові слова: інтерпретація, концертмейстерська діяльність, інтерпретаційна концертмейстерська діяльність майбутніх учителів музики, концертмейстерські інтерпретаційні вміння майбутніх учителів музики, концертмейстерська підготовка, поетапна методика.

Петренко М. Б. Формирование интерпретационных умений будущих учителей музыки в процессе концертмейстерской подготовки. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2012.

В диссертации исследована проблема формирования интерпретационных умений будущих учителей музыки в процессе концертмейстерской подготовки. На основе анализа философской, искусствоведческой, педагогической мысли выявлены теоретико-методологические основы процесса формирования умений, которые исследуются. В результате системно-структурного анализа уточнено содержание понятий „исполнительская интерпретация”, „интерпретационная деятельность”, „концертмейстерская деятельность”, „ИКД”. Представлены теоретические модели музыкальной интерпретационной деятельности. Выявлена специфика ИКД будущих учителей музыки. Сущность интерпретационных умений будущих учителей музыки в процессе концертмейстерской подготовки определяется в исследовании как способность творчески совершать умственные (осмысление и освоение вокально-инструментального произведения для детей), психодвигательные (материально-звуковое воплощение индивидуальной исполнительской концепции) и действия согласования (словесное сообщение, музыкально-исполнительский показ), что будет обеспечивать достижение цели ИКД будущих учителей музыки в изменяющихся условиях. Определены методические основы формирования концертмейстерских интерпретационных умений будущих учителей музыки, среди которых: принципиальные положения; средства, формы обучения; доминантные позиции, системное внедрение и использование комплекса методов. Исследуемые умения студентов педагогических университетов рассмотрены в единстве мотивационно-когнитивного, коммуникативного, исполнительско-результативного и контрольно-оценивающего блоков, которые составляют основу общей структуры исследуемого феномена.

В диссертации разработаны критерии и показатели сформированности концертмейстерских интерпретационных умений будущих учителей музыки.

Результаты констатирующего эксперимента позволили выявить круг нерешенных проблем, связанных с достаточно низким уровнем сформированности обозначенных умений и необходимостью проведения педагогической работы для их формирования.

На основе обобщений теоретических положений и результатов констатирующего эксперимента разработана экспериментальная методика формирования интерпретационных умений будущих учителей музыки в процессе концертмейстерской подготовки, которая состояла из трех этапов. Методика включала взаимодействие различных способов педагогического влияния: дискуссии и собеседования по проблеме формирования исследуемых умений, практические занятия и семинары учебного спецкурса „Основы развития интерпретационных умений студентов в процессе концертмейстерской подготовки", авторские методические рекомендации „Методические основы формирования интерпретационных умений будущих учителей музыки в процессе концертмейстерской подготовки". Формирование исследуемых умений проводилось с помощью комплекса методов. Сравнительная характеристика полученных экспериментальных данных на основе количественных и качественных показателей экспериментальных и контрольных групп позволила зафиксировать положительную динамику уровней сформированности интерпретационных умений.

Ключевые слова: интерпретация, концертмейстерская деятельность, интерпретационная концертмейстерская деятельность будущих учителей музыки, концертмейстерские интерпретационные умения будущих учителей музыки, концертмейстерская подготовка, поэтапная методика.

Petrenko M.B. The Formation of Interpretive Skills of Future Music Teachers in the Process of Concertmasters' Training. Manuscript.

The thesis on receiving of PhD Degree of Pedagogical Sciences on speciality 13.00.02 - theory and practice of teaching music.- Nationai Pedagogical University named after Dragomanov M.P. – Kuiv, 2012.

The Thesis investigates thr problem of the formation of interpretative skills of future music teachers in the process of concertmasters' training. On the basis of analysis of scientific sources it was defined the scientific content of such notions as 'performer's interpretation','interpretation activity', 'concertmaster's activity', 'interpretation of concertmaster's activity'. The work suggests a number of models of music interpretative activity. It was founded the specific features of interpretative concermaster activity of future music teachers and pointed out the content and structure of given skills.

Interpretative skills of future teachres of music in the process of concertmaster's training are presented as the possibility to the creative performance of mental (comprehention and mastering of art essence of vocal instrumental piece of work for children), psychomotor(sound implementation of personal performing ideas) and coordinating actions(verbal message, musical performance show) which provide the achievements of the given aim of music teacher in the changing conditions.